

Rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland,
1997-1998

M.P.M. Mathijssen

Rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland, 1997-1998

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-98-53

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-98-53
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland, 1997-1998
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.642
Projectcode opdrachtgever: 99410861
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Noord-Holland

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1998.

Aantal pagina's: 14 + 11
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	11
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	11
3.7.	Enquêteresultaten	12
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1991 t/m 1997 heeft de SWOV in 1998, in nauwe samenwerking met de vijf Noord-Hollandse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Holland geïnventariseerd. Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Noord-Hollandse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed in Nederland vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%. Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995, 4,4% in 1996 en 4,3% in 1997. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1997 naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1997 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagavonden.
De opdracht voor het onderzoek van 1998 in Noord-Holland is aan de SWOV verleend door de Directie Noord-Holland van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

De onderzoekspopulatie (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholongevallen. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen meer dan een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening.

Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholongevallen zijn de donderdagavond, de vrijdag- en zaterdagavond en zondagochtend, -avond en -nacht: bijna 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het SWOV-onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid. Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau. Betrouwbare uitspraken over ontwikkelingen in de afzonderlijke onderzoeksgebieden zijn, vanwege de relatief geringe steekproefomvang (gemiddeld circa 250 automobilisten), op korte termijn meestal niet mogelijk. Van jaar tot jaar kan het percentage rijders onder invloed in een bepaald onderzoeksgebied vrij sterk variëren, zonder dat er sprake is van een statistisch significant effect. Op langere termijn worden soms wel significante effecten zichtbaar. In Noord-Holland doet zo'n effect zich met name in Amsterdam voor, waar de steekproefomvang overigens ook relatief groot is.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Holland is van 1991 t/m 1993 uitgevoerd door zes controleteams van de politie; sinds 1994 wordt het uitgevoerd door acht van dergelijke teams, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied c.q. politieregio. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1998 zijn de metingen uitgevoerd in het weekend van 9 tot 11 oktober. Vier metingen zijn uitgevoerd in de nacht van vrijdag op zaterdag: in het Gooi, Amsterdam, West-Friesland en Alkmaar. De vier overige metingen zijn uitgevoerd in de nacht van zaterdag op zondag: in Purmerend, wederom Amsterdam, Haarlem en Heemstede e.o. Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereenvolgende gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie. Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1998 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend. Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1997 zijn er in 1998 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Noord-Hollandse onderzoeksgebieden.

2.3. Uitvoering

De acht controleteams van de politie hebben in het najaar van 1998 in Noord-Holland 2.462 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Dat zijn er 309 minder dan in 1997, hetgeen vooral een gevolg was van barre weersomstandigheden in de vrijdagnacht. Met uitzondering van de politie van Purmerend hebben alle controleteams zich in 1998 vrij strikt gehouden aan de afgesproken controlelocaties en -tijdstippen. De politie van Purmerend heeft de controle op de eerste geplande locatie niet uitgevoerd. Om hiervoor te corrigeren zijn de gegevens van de tweede locatie gedupliceerd en aan de steekproef toegevoegd. Het betreft 96 records, waardoor de uiteindelijke Noord-Hollandse steekproef voor 1998 uitkomt op 2.558 records. Ook in 1997 was achteraf een kleine correctie noodzakelijk.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

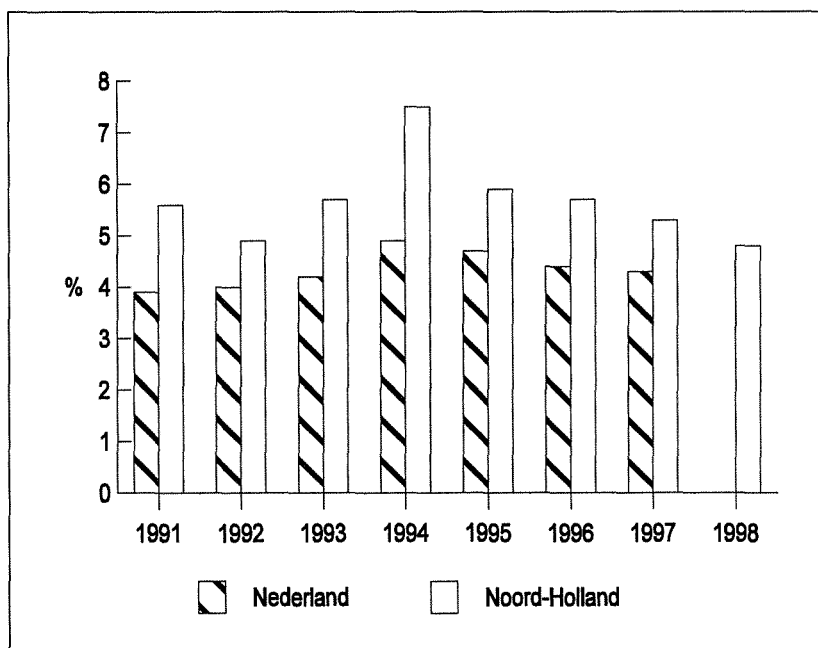
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1998 worden steeds vergeleken met de Noord-Hollandse en landelijke resultaten van 1997.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1998 zijn in Noord-Holland iets minder drinkers ($BAG \geq 0,2\text{‰}$) aangetroffen dan in 1997, namelijk 12,0% (tegen 12,3% in 1997). Ook het aandeel overtreeders ($BAG \geq 0,5\text{‰}$) is licht afgenomen: van 5,3% in 1997 tot 4,8% in 1998. Deze effecten zijn weliswaar niet statistisch significant, maar vanaf 1995 is het aandeel overtreeders wel constant afgenomen en in 1998 zelfs op het laagste niveau van de jaren negentig beland. In 1994 overtrad nog 7,5% de wettelijke limiet van 0,5‰.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreeders in het najaar van 1997 4,3%. Het landelijke percentage voor 1998 is nog niet bekend, maar het is niet waarschijnlijk dat Noord-Holland nog sterk ongunstig zal afsteken bij het landelijke beeld.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het rijden onder invloed in Noord-Holland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Noord-Hollandse situatie gedurende die hele periode ongunstig afsteekt bij het landelijke beeld, maar dat het verschil na 1994 steeds kleiner is geworden.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Noord-Holland, 1991-1998.

Het aandeel zwaardere en zeer zware overtredders (BAG \geq 0,8 %) is in Noord-Holland tussen 1997 en 1998 licht toegenomen: van 2,0% tot 2,3%, maar in 1994 bedroeg hun aandeel in de steekproef nog 3,4%. De afname tussen 1994 en 1998 is statistisch significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtredders bedroeg in 1997 2,1%.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Noord-Holland per weekendnacht bezien, blijkt in 1998 het aandeel overtredders vooral in de zaterdagnacht afgenomen te zijn: van 4,8% tot 4,1%. In de vrijdagnacht is het aandeel overtredders vrijwel gelijk gebleven: 5,6% (tegen 5,8% in 1997). Overigens zijn deze effecten niet statistisch significant. In heel Nederland zijn de afgelopen jaren eveneens meer overtredders in de vrijdagnacht aangetroffen dan in de zaterdagnacht.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Het laagste percentage overtredders is in 1998 in de zaterdagnacht aangetroffen in Amsterdam (3,1%). Opmerkelijk is, dat daar in de vrijdagnacht juist het hoogste percentage is aangetroffen (6,7%). De sterkste daling heeft zich tussen 1997 en 1998 voorgedaan in het Gooi: van 7,1% tot 4,7%. De verschillen tussen de zeven Noord-Hollandse onderzoeksgebieden zijn in de afgelopen jaren steeds kleiner geworden.

Sinds 1995 is vooral het rijden onder invloed in Amsterdam gestaag afgenomen: 7,6% overtredders in 1994; 6,7% in 1995; 5,7% in 1996; 5,2% in 1997; en 4,7% in 1998 (zie ook § 3.6). In de overige onderzoeksgebieden was sprake van een minder constante en over de hele periode ook wat minder sterke afname van het rijden onder invloed.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtredders toe. In de vrijdagnacht is die toename sterker dan in de zaterdagnacht. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren zowel in Noord-Holland als in de rest van Nederland voorgedaan. Hoewel het verkeersaanbod sterk afneemt naarmate het later wordt, neemt het absolute aantal rijders onder invloed in het algemeen nog enigszins toe. In Noord-Holland was dat in 1997 ook het geval, maar in 1998 niet, hetgeen mogelijk samenhangt met de slechte weersomstandigheden tijdens de metingen van 1998.

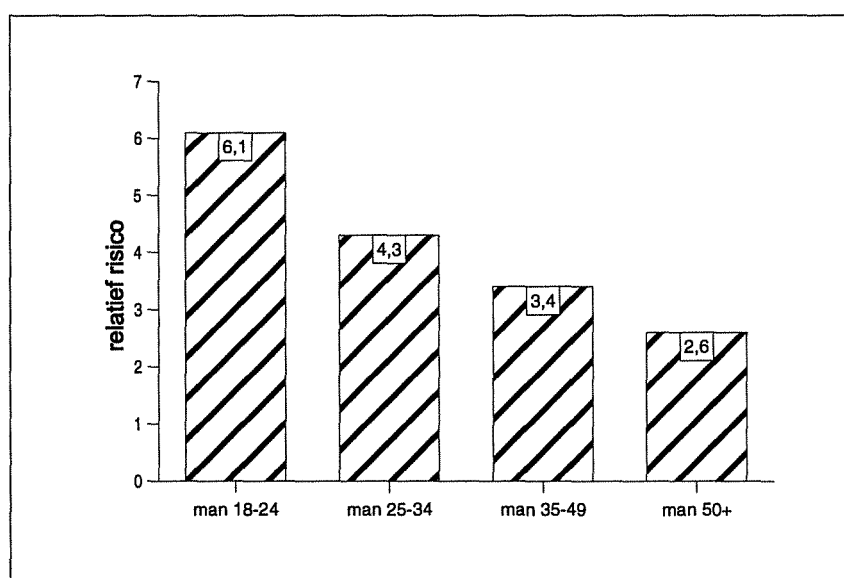
3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

De afname van het rijden onder invloed tussen 1997 en 1998 heeft zich wat sterker gemanifesteerd onder vrouwelijke dan onder mannelijke bestuurders: bij de vrouwen daalde het percentage overtredders van 3,7% tot 2,2%, bij de mannen van 5,9% tot 5,6%. Tussen 1996 en 1997 was er juist bij de mannen sprake van een lichte daling en bij de vrouwen van een lichte stijging. Blijkbaar spelen toevalsfactoren bij de gemeten ontwikkeling van het alcoholgebruik naar geslacht een belangrijke rol, hetgeen te verklaren valt uit de betrekkelijke geringe omvang van de deelsteekproef vrouwelijke automobilisten. De geconstateerde verschuivingen zijn dan ook niet statistisch significant.

In heel Nederland was het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke overtredders in 1997 (5,0% mannelijke tegen 2,6% vrouwelijke overtredders) iets kleiner dan in 1998 in Noord-Holland het geval was.

Bij de Noord-Hollandse mannen zijn in 1998 de minste overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar, namelijk 2,4%. In 1997 was in deze categorie nog 4,1% in overtredding en in 1996 zelfs 5,1%. Deze percentages lagen boven het landelijke gemiddelde van 3,9% in 1997 en 3,1% in 1996. Het alcoholgebruik van jonge mannelijke automobilisten lijkt in Noord-Holland dus af te nemen, hetgeen haaks staat op de landelijke trend van de afgelopen jaren. Gezien de betrekkelijk geringe omvang van de deelsteekproef jonge mannelijke automobilisten in Noord-Holland is echter voorzichtigheid geboden bij het trekken van conclusies. Toevalsfactoren kunnen bij de gemeten ontwikkeling een belangrijke rol hebben gespeeld. De meeste mannelijke overtredders zijn in 1998 in Noord-Holland aangetroffen in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (8,3%). Ook in voorgaande jaren was dat steeds het geval, zowel in Noord-Holland als in heel Nederland.

Als het aandeel jonge mannelijke overtredders in Noord-Holland inderdaad aan het afnemen is, is dat een bijzonder positieve ontwikkeling. Immers, onder invloed van alcohol neemt de ongevalskans voor jonge mannelijke automobilisten veel sterker toe dan voor oudere mannelijke automobilisten. Dit wordt geïllustreerd in *Afbeelding 2*, waarin voor mannelijke autobestuurders van verschillende leeftijdsklassen de relatieve risico's van rijden onder invloed zijn weergegeven. Deze relatieve risico's zijn berekend door gegevens over het alcoholgebruik van willekeurige automobilisten in weekendnachten te relateren aan gegevens over het (door de politie geregistreerde) alcoholgebruik van bestuurders die in weekendnachten betrokken waren bij ernstige ongevallen. De gegevens hebben betrekking op de jaren 1996 en 1997.

Afbeelding 2. Relatieve risico's van rijden onder invloed (BAG > 0,5 promille) voor mannelijke autobestuurders van verschillende leeftijd (relatief risico bij BAG < 0,5 promille = 1).

In *Afbeelding 2* is duidelijk te zien, dat bij rijden onder invloed de kans op een ernstig ongeval sterker toeneemt naarmate de bestuurder jonger is. Daar komt nog bij, dat jonge bestuurders ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1997 tot een schrikbarend hoog aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 22% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1998 in Noord-Holland eveneens de minste overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (geen) en de meeste in de leeftijdsgroep van 35 jaar en ouder (3,4%). In 1997 is een soortgelijk beeld aangetroffen, zowel in Noord-Holland als in heel Nederland.

In 1998 was 75% van alle gecontroleerde bestuurders in Noord-Holland van het mannelijk geslacht, tegen 73% in 1997. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1997 72%.

3.5. Herkomst van overtreders (tabel 5)

De herkomst van overtreders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 76 bestuurders die in 1998 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	58%
- bezoek/feestje	22%
- werk/thuis	13%
- sportkantine	7%

Ten opzichte van 1997 zijn er geen veranderingen van betekenis in de herkomstverdeling opgetreden. Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ruim de helft van alle overtreders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1998 is het kleinste aandeel overtreders, evenals in voorgaande jaren, aangetroffen in Zaanstreek-Waterland: 3,4%. Tussen de overige politieregio's bestonden in 1998 geen significante verschillen. In voorgaande jaren, met uitzondering van 1996, werden steeds de meeste rijders onder invloed aangetroffen in de politieregio Gooi en Vechtstreek. In de politieregio Gooi en Vechtstreek is het rijden onder invloed tussen 1997 en 1998 het sterkst afgenomen - van 7,1% tot 4,7% - maar dit effect is niet statistisch significant en kan dus het gevolg zijn van toevalsfactoren.

Over een langere periode bezien is het rijden onder invloed het meest constant afgenomen in de regio Amsterdam-Amstelland: van 7,5% in 1994 tot 4,8% in 1998. Het aandeel zeer zware overtreders is er in die periode afgenomen van 1,5% tot 0,8%.

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1998 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en van de aard van het toezicht. De enquête heeft in 1998 de volgende resultaten opgeleverd:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in zes van de zeven onderzoeksgebieden in 1998 gelijk gebleven of licht toegenomen in vergelijking met 1997. In Amsterdam is het toezichtniveau in 1998 licht afgenomen; er zijn minder geplande aselechte controles met grotere teams uitgevoerd, waarvoor deels is gecompenseerd door meer aselechte controles in de surveillance.
- Desondanks zijn in Amsterdam verreweg de meeste geplande aselechte alcoholcontroles uitgevoerd: gemiddeld meerdere malen per week. In Haarlem, Heemstede/Bennebroek en Purmerend zijn zulke controles ongeveer eens per maand uitgevoerd en in de overige drie onderzoeksgebieden ongeveer eens in de zes à acht weken.
- Aselechte alcoholcontrole door surveillanceteams vond in bijna alle onderzoeksgebieden bijna dagelijks plaats; alleen in Haarlem werd deze toezichtvorm niet toegepast.
- In Amsterdam en Haarlem was sprake van min of meer systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen. In de andere vijf onderzoeksgebieden was dat in 1998 nog niet het geval, maar was de frequentie in het algemeen wel toegenomen in vergelijking met 1997.

Al met al is het niveau van politietoezicht in de provincie Noord-Holland tussen 1997 en 1998 ongeveer gelijk gebleven.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in Noord-Holland laten sinds 1995 een gestage afname van het rijden onder invloed zien, zowel bij de lichtere als bij de zwaardere gevallen.

Deze ontwikkeling heeft ertoe geleid, dat het niveau van rijden onder invloed in Noord-Holland in 1998 waarschijnlijk niet veel meer afwijkt van het landelijke gemiddelde. Het intensieve alcoholtoezicht in Amsterdam (sinds 1994) en de provinciebrede alcoholcontroles in Noord-Holland (sinds 1997) hebben daarbij ongetwijfeld een belangrijke rol gespeeld. In samenhang met het toegenomen politietoezicht heeft wellicht ook de op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WVV een substantieel positief effect gehad. Van deze procedure is immers een groter effect te verwachten naarmate de (objectieve) pakkans groter is.

Verder lijkt de laatste jaren vooral het alcoholgebruik door jonge mannelijke automobilisten in Noord-Holland af te nemen; jonge vrouwelijke bestuurders zijn in Noord-Holland traditioneel betrekkelijk zelden onder invloed van alcohol. De ontwikkeling bij jonge mannelijke bestuurders is verheugend vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na alcoholgebruik.

Een en ander neemt niet weg, dat voor jonge bestuurders nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd lijken. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt, dat hun ongevalsrisico al merkbaar toeneemt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat. Een indicatie van het mogelijke effect van een lagere limiet voor jonge bestuurders geven onderzoeksresultaten uit Oostenrijk, waar in 1992 de wettelijke limiet voor beginnende automobilisten is verlaagd van 0,8‰ tot 0,1‰. Dit gebeurde in het kader van de invoering van een voorlopig rijbewijs voor een periode van twee jaar. Bestuurders die de limiet overtreden, moeten een cursus ter verbetering van hun rijvaardigheid volgen, terwijl de periode van hun voorlopig rijbewijs met een jaar wordt verlengd. De betrokkenheid van beginnende automobilisten bij ernstige ongevallen nam in een periode van vijf jaar af met 18,7%. Het aantal ernstige ongevallen waar zij onder invloed van alcohol bij waren betrokken, nam af met 16,8%.

In Nederland zal een verlaging van de wettelijke limiet voor jonge of beginnende automobilisten waarschijnlijk een kleiner effect hebben dan in Oostenrijk, omdat de huidige Nederlandse limiet geen 0,8‰ maar 0,5‰ is. Maar ook in de Australische staat Victoria, waar de algemene wettelijke limiet 0,5‰ is, heeft de invoering van een 0‰-limiet voor beginnende bestuurders (gecombineerd met een voorlopig rijbewijs voor een periode van twee jaar) geleid tot een significante afname van hun betrokkenheid bij alcoholongevallen.

Enquêteformulier

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1998 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1997):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ gelijk gebleven

B. *Zijn in 1998 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Holland is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1998*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1998*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1998*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1998*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1997*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1998*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1998*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
Zaterdag	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%
Totaal	2.795	7,0%	3,3%	1,4%	0,6%	5,3%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Alkmaar	416	6,5%	3,8%	1,0%	0,5%	5,3%
West-Friesland	377	5,8%	4,0%	0,8%	1,3%	6,1%
Amsterdam	239	8,8%	2,1%	1,7%	0,8%	4,6%
Het Gooi	295	8,8%	4,1%	1,7%	1,4%	7,1%
Totaal	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
Haarlem	289	10,0%	2,8%	2,8%	0,7%	6,2%
Purmerend	423	5,4%	2,8%	0,7%	--	3,5%
Heemstede e.o.	402	6,5%	2,7%	1,7%	--	4,5%
Amsterdam	354	5,9%	3,7%	1,4%	0,6%	5,6%
Totaal	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1997.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.105	6,1%	2,4%	2,4%	0,8%	5,6%
Zaterdag	1.453	8,1%	2,5%	0,8%	0,8%	4,1%
Totaal	2.558	7,2%	2,5%	1,5%	0,8%	4,8%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1998.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Alkmaar	373	5,9%	2,7%	1,6%	1,1%	5,4%
West-Friesland	262	5,3%	3,4%	2,3%	--	5,7%
Amsterdam	238	6,7%	2,9%	2,9%	0,8%	6,7%
Het Gooi	232	6,5%	0,4%	3,0%	1,3%	4,7%
Totaal	1.105	6,1%	2,4%	2,4%	0,8%	5,6%
<i>Zaterdag</i>						
Haarlem	451	7,8%	3,3%	0,9%	0,7%	4,9%
Purmerend	411	6,8%	1,2%	1,2%	1,0%	3,4%
Heemstede e.o.	302	11,6%	3,6%	0,7%	0,7%	5,0%
Amsterdam	289	6,6%	2,1%	0,3%	0,7%	3,1%
Totaal	1.453	8,1%	2,5%	0,8%	0,8%	4,1%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1998.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	622	5,5%	2,1%	0,5%	0,2%	2,7%
00-02 uur	469	7,7%	4,3%	2,1%	1,5%	7,9%
02-04 uur	236	11,0%	6,4%	1,3%	2,1%	9,7%
Totaal	1.327	7,2%	3,6%	1,2%	1,0%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	602	5,6%	2,5%	1,2%	--	3,7%
00-02 uur	561	6,6%	2,1%	1,2%	0,2%	3,6%
02-04 uur	305	9,2%	5,6%	3,0%	1,0%	9,5%
Totaal	1.468	6,7%	3,0%	1,6%	0,3%	4,8%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	362	4,7%	2,8%	0,8%	0,6%	4,1%
25-34 jr	645	7,4%	3,6%	1,4%	0,9%	5,9%
35-49 jr	624	9,1%	4,5%	2,7%	1,1%	8,3%
50 jr e.o.	398	10,1%	3,3%	0,3%	0,3%	3,8%
Totaal	2.029	8,0%	3,6%	1,5%	0,8%	5,9%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	124	2,4%	1,6%	--	--	1,6%
25-34 jr	276	4,0%	2,2%	0,4%	--	2,5%
35-49 jr	246	5,7%	3,7%	1,6%	0,4%	5,7%
50 jr e.o.	120	4,2%	0,8%	3,3%	--	4,2%
Totaal	766	4,3%	2,3%	1,2%	0,1%	3,7%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	558	5,4%	2,3%	1,8%	0,4%	4,5%
00-02 uur	346	6,6%	2,9%	2,0%	1,4%	6,4%
02-04 uur	201	7,0%	2,0%	4,5%	1,0%	7,5%
Totaal	1.105	6,1%	2,4%	2,4%	0,8%	5,6%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	552	7,1%	1,8%	0,9%	0,9%	3,6%
00-02 uur	525	9,1%	2,7%	0,6%	0,8%	4,0%
02-04 uur	376	8,0%	3,5%	1,1%	0,5%	5,1%
Totaal	1.453	8,1%	2,5%	0,8%	0,8%	4,1%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1998.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	331	4,8%	1,2%	0,3%	0,9%	2,4%
25-34 jr	628	6,7%	2,9%	1,9%	0,8%	5,6%
35-49 jr	585	8,0%	3,6%	2,2%	1,0%	6,8%
50 jr e.o.	374	9,1%	3,2%	2,1%	1,3%	6,7%
Totaal	1.918	7,2%	2,9%	1,8%	1,0%	5,6%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	103	4,9%	--	--	--	--
25-34 jr	218	5,5%	0,9%	--	0,5%	1,4%
35-49 jr	209	9,6%	2,4%	1,0%	--	3,3%
50 jr e.o.	110	7,3%	1,8%	1,8%	--	3,6%
Totaal	640	7,0%	1,4%	0,6%	0,2%	2,2%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1998.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	21	71%	5%	19%	5%	--
0,8-1,3	39	41%	3%	26%	21%	10%
≥ 1,3	17	76%	--	18%	--	6%
Totaal	77	57%	3%	22%	12%	6%

Tabel 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
N.-Holland-Noord	793	6,2%	3,9%	0,9%	0,9%	5,7%
Zaanstreek-Waterland	423	5,4%	2,8%	0,7%	--	3,5%
Kennemerland	691	8,0%	2,7%	2,2%	0,3%	5,2%
Amsterdam-Amstelland	593	7,1%	3,0%	1,5%	0,7%	5,2%
Gooi en Vechtstreek	295	8,8%	4,1%	1,7%	1,4%	7,1%
Totaal	2.795	7,0%	3,3%	1,4%	0,6%	5,3%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	19	58%	--	26%	16%	--
0,8-1,3	38	58%	11%	18%	13%	--
≥ 1,3	19	58%	5%	26%	11%	--
Totaal	76	58%	7%	22%	13%	--

Tabel 5b. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1998.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
N.-Holland-Noord	635	5,7%	3,0%	1,9%	0,6%	5,5%
Zaanstreek-Waterland	411	6,8%	1,2%	1,2%	1,0%	3,4%
Kennemerland	753	9,3%	3,4%	0,8%	0,7%	4,9%
Amsterdam-Amstelland	527	6,6%	2,5%	1,5%	0,8%	4,7%
Gooi en Vechtstreek	232	6,5%	0,4%	3,0%	1,3%	4,7%
Totaal	2.558	7,2%	2,5%	1,5%	0,8%	4,8%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1998.*